

Психологічні детермінанти довіри до державних інституцій в сучасному українському суспільстві

Маєр Юлія,

доктор філософії в галузі Психологія

доцент кафедри українознавства та суспільних наук

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: У тезах розглядаються психологічні детермінанти довіри до державних інституцій в сучасному українському суспільстві. Виділяються ключові фактори, зокрема соціальна ідентифікація, сприйняття справедливості, емоційні та когнітивні компоненти, комунікація, досвід громадян, компетентність та відповідальність влади, прозорість, культура взаємодії, толерантність і емоційна стабільність. Підкреслюється, що психологічні фактори взаємопов'язані із соціально-політичними процесами, що важливо в умовах воєнних викликів. Розуміння цих детермінант сприяє розробці стратегій підвищення інституційної довіри та зміцнення соціальної згуртованості.

Ключові слова: психологічні фактори, довіра до державних інституцій, соціальна ідентифікація, сприйняття справедливості, толерантність, емоційна стабільність, Україна

В сучасному українському суспільстві довіра до державних інституцій набуває особливої актуальності через соціально-політичну нестабільність, воєнні виклики та трансформаційні процеси. Рівень інституційної довіри визначає ефективність функціонування держави, легітимність влади та готовність громадян до співпраці й дотримання норм. Довіра формується під впливом комплексу психологічних чинників, зокрема індивідуального досвіду взаємодії з владою, соціальної ідентичності, сприйняття справедливості, емоційних станів і когнітивних установок. Дослідження цих психологічних детермінант сприяє кращому розумінню механізмів суспільної згуртованості та розробці стратегій підвищення довіри в Україні [5].

Психологічні фактори варто розглядати як системоутворювальні механізми, що опосередковують взаємодію індивіда з інституційним середовищем. Вони включають психічні процеси, стани та властивості особистості, що визначають сприйняття, інтерпретацію та оцінку діяльності органів влади і впливають на поведінкові реакції [5]. До них належать емоційні компоненти (переживання, почуття, афекти), когнітивні (сприйняття, мислення, оцінювання), ціннісно-нормативні (вірування, установки, цінності), мотиваційні (потреби, інтереси, цілі), рефлексивні (самосвідомість, самооцінка) та соціально-контекстуальні (соціальні норми, вплив оточення). Взаємодія цих компонентів формує цілісну психічну систему, яка визначає, як громадяни оцінюють діяльність державних інституцій і формують довіру до них.

Ці компоненти взаємодіють і визначають формування довіри як інтегративного соціально-психологічного феномену. Емоційні стани впливають на тон сприйняття інституцій, когнітивні процеси – на інтерпретацію їх діяльності, а цінності й вірування – на оцінку легітимності влади. В контексті довіри до органів виконавчої влади психологічні фактори виступають детермінантами інституційної довіри [1]. Ключову роль відіграють соціальна ідентифікація, сприйняття справедливості, комунікативна взаємодія та стиль комунікації. Значущими є досвід і очікування громадян, емоційна оцінка взаємодій, соціальна підтримка, норми, сприйняття компетентності, лояльність і відповідальність влади. Додатково впливають дотримання обіцянок, прозорість, персональні якості працівників, культура взаємодії, партисипація та система контролю. Соціальна перцепція й стереотипи завершують комплекс детермінант, формуючи цілісну довіру та визначаючи поведінку громадян [1].

Ключовим механізмом формування довіри виступає соціальна ідентифікація, яка забезпечує включення індивіда в спільний соціальний простір із державними інституціями. Не менш значущим є сприйняття справедливості рішень і процедур, що безпосередньо пов'язане з відчуттям легітимності влади. Важливу роль відіграє також попередній досвід взаємодії з представниками влади, який формує очікування та впливає на подальші оцінки.

Особливого значення набувають емоційні та перцептивні чинники: позитивний емоційний досвід взаємодії підсилює довіру, тоді як негативний – сприяє її ерозії. Водночас соціальні норми та ефект соціального доказу (соціальна підтримка) здатні опосередковувати індивідуальні установки щодо довіри [7].

В умовах соціальної напруги та воєнних викликів психологічні фактори довіри тісно переплітаються з макросоціальними процесами. Емпіричні дані показують диференційований характер інституційної довіри: найвищий рівень мають Збройні Сили України (96%), Президент (82%) та громадські організації (78%), тоді як політичні партії, судова система та парламент – значно нижчий [4]. Ключовим модератором довіри є толерантність, що відображає здатність до емпатії, прийняття різноманітності та конструктивної взаємодії і в професійному контексті сприяє ефективній комунікації та партнерським відносинам між владою і громадянами [2; 6].

Комунікативний вимір довіри доцільно розглядати крізь призму багаторівневості інформаційного обміну, де значна частина змісту взаємодії має латентний характер (емоції, установки, цінності), що узгоджується з метафорою «айсберга» комунікації [3]. Відтак ефективність взаємодії визначається не лише змістом повідомлень, але й здатністю суб'єктів до взаєморозуміння та емпатійного сприйняття.

Додатково слід враховувати індивідуально-психологічні особливості, зокрема рівень емоційної стабільності, загальну схильність до довіри та культурно зумовлені моделі сприйняття влади. Особи з високим рівнем емоційної регуляції та базової довіри демонструють вищу готовність до позитивної оцінки діяльності державних інституцій. Водночас вплив медіа та

сприйняття корупції можуть виступати як підсилювачі або послаблювачі довіри, модифікуючи когнітивні та емоційні установки громадян.

Таким чином, психологічні фактори довіри до державних інституцій є складною, багаторівневою системою, що формується у взаємодії індивідуальних, соціально-психологічних та соціокультурних детермінант. Їх урахування є необхідною умовою для розробки ефективних стратегій підвищення інституційної довіри в сучасному українському суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Dmytrova, O. M. (2023). Pryntsypy i metody podolannia konfliktiv v upravlinniu psykholohii menedzhmentu. Suchasni pidkhody do vysokoefektyvnoho vykorystannia zasobiv transportu. DI NU: «OMA», 357-361.
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (n.d.). Zahalna deklaratsiia prav liudyny. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
3. Walzer, M. (2003). Pro tolerantnist (M. Lupishko, Trans.). Kharkiv: Vydavnycha hrupa «RA-Karavela».
4. Razumkov Centre. (2022). Polityko-ideolohichni oriyentatsii hromadian Ukrainy v umovakh rosiiskoi ahrresii. Retrieved from https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD189-190_2022_ukr.pdf
5. Studfile. (n.d.). Psykholohichni faktory: sutnist, zmist ta klasyfikatsiia. Retrieved from <https://studfile.net/preview/382772/page:4/>
6. Tytarenko, M. T. (2003). Zhyttievyi svit osobystosti: u mezakh i za mezhamy budennosti. Kyiv: Lybid.
7. Titarenko, I. I. (2018). Pedahohichni umovy formuvannia konfliktolohichnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv z reklamy i zviazkiv z hromadskistiu [Doctoral dissertation, Kyiv].

Abstract: *The article examines psychological determinants of trust in state institutions in contemporary Ukrainian society. Key factors include social identification, perception of justice, emotional and cognitive components, communication, citizens' experience, competence and responsibility of authorities, transparency, interaction culture, tolerance, and emotional stability. Psychological factors are closely linked with socio-political processes, which is especially relevant under wartime challenges. Understanding these determinants supports the development of strategies to enhance institutional trust and strengthen social cohesion.*

Keywords: *psychological factors, trust in state institutions, social identification, perception of justice, tolerance, emotional stability, Ukraine*